

місцевості) власникам земельних часток (паїв) для ведення особистого селянського господарства, а також земельних часток (паїв), крім передачі їх у спадщину, обміну земельної ділянки на іншу земельну ділянку відповідно до закону та вилучення (викупу) земельних ділянок для суспільних потреб.

Купівля-продаж або іншим способом відчуження земельних ділянок та земельних часток (паїв), визначених підпунктами «а» та «б» цього пункту, запроваджується за умови набрання чинності законами України про державний земельний кадастр та про ринок земель, при цьому визначаються особливості обігу земель державної та комунальної власності і земель товарного сільськогосподарського виробництва.

Таким чином, обмежуючи оборотоздатність земельних ділянок зазначеними способами, законодавець тим самим встановлює відповідні обмеження набуття права власності на землю для певних категорій осіб.

1. *Тимова Н.І.* Співвідношення Земельного та Цивільного кодексів України: деякі проблеми // *Право України*. – 2004. – № 3. – С. 74; *Шульга М.В.* Співвідношення земельно-правових та цивільно-правових приписів при регулюванні земельних відносин: стан та перспективи // *Вісник Академії правових наук країни*. – 2004. – № 1. – С. 123; *Глотова О.В.* Правове регулювання правочинів щодо земельних ділянок в Україні: Автореф. дис... к. ю. н. – К., 2003. – С. 9. 2. *Кулинич П.Ф.* Проблеми правового регулювання земельного ринку в аграрній сфері // *Організаційно-правові засади розвитку аграрного і земельного ринків в Україні: Монографія / Кол. авторів; За ред. В.І. Семчика*. – К., 2005. – С. 167. 3. *Боднар О.Г.* Земельна нерухомість як об'єкт правового регулювання: проблеми термінології // *Вісник УВС МВС України: Зб. наук. праць*. – X., 2000. – Вип. 11. – С. 317–321; *Будзилович І., Юрченко А.* Чи можна вважати майном земельну нерухомість України? // *Право України*. – 1999. – № 4. – С. 45–48. 4. *Горемыкин В.А.* Российский земельный рынок. Учеб. и практ. пособие. – М., 1999. – С. 34. 5. *Иконницкая И.А.* Земельное право Российской Федерации: Учебник. – М., 1999. – С. 34.

О. О. ТОМИН

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ МИСЛИВСТВА ЯК ВИДУ СПЕЦІАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ТВАРИННОГО СВІТУ

Визначены основные концепции понимания понятия охоты как вида специального использования объектов животного мира, выяснено суть и содержание охоты, ее признаки, которые позволили бы устранить пробелы в правовой регуляции охоты и научном ее обосновании. Анализируются нормы действующего законодательства, тенденции, которые существуют в отрасли ведения охоты.

The author of the article determines basic conceptions in relation to understanding of concept of hunt as type of the special use of objects of animal world, essence and maintenance of hunt, its signs which would allow to remove blanks in the legal adjusting of hunt and its sci-

entific ground, finds out. The norms of current legislation, tendencies which exist in industry of conduct of hunt, are analysed in the article.

Невід'ємним і унікальним компонентом біологічного різноманіття Землі є тваринний світ. Як об'єкт навколишнього природного середовища він потребує особливої охорони та раціонального використання, оскільки у сучасних умовах людство ще не може повністю відмовитися від використання диких тварин. Тому в даному контексті важливим залишається питання про гармонійне співіснування суспільства та живої природи шляхом встановлення балансу між економічними та екологічними потребами людей.

Правовий режим використання і охорони тваринного світу в Україні визначений у Конституції України та Законі України «Про тваринний світ»¹. Відповідно до даних нормативних актів кожен громадянин України на праві власності Українського народу має право спеціального використання тваринного світу. Але реалізація права громадян на спеціальне використання об'єктів тваринного світу потребує належного і чіткого регулювання, зважаючи на особливі властивості та характеристики окремих представників тваринного світу, оскільки дика фауна є однією з найбільш вразливих ланок біосфери. Більше того, чисельність найцінніших в мисливському розумінні видів мисливських тварин наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. має сталу тенденцію до зменшення. Загальна чисельність ратичних у 2004 р. налічувала 187,6 тис. особин, що становить 91,4% порівняно з 1997 р. і 73,3 % порівняно з 1990 р. (256 тис)². Відповідності до Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні за 2006 р. динаміка зростання чисельності диких копитних тварин в останні роки відбувається повільними темпами. Зокрема, у 2006 р. вона збільшилась порівняно з 2005 р. лише на 2,1 тис. голів³.

Серед різновидів права спеціального використання об'єктів тваринного світу важливе місце посідає мисливство, визначення поняття якого знайшло відображення у працях А. Г. Баннікова, В. Д. Басая, А. С. Бутурліна, М. П. Волика, А. П. Гетьмана, В. К. Магвійчука, Д. К. Соловійова, П. В. Тихого, А. А. Улігіна та ін. Окремі аспекти аналізу етимологічного, семантико-тлумачного визначення цих категорій містяться у працях В. Даля, Д. І. Ганича, І. С. Олійника. Однак на даному етапі розвитку суспільних відносин та чинного законодавства запропоноване цими авторами розуміння мисливства як інституту сучасного екологічного права, по-перше, не відповідає рівню забезпечення необхідної правової охорони тваринного світу; по-друге, не відображає сукупності та єдності істотних ознак цього об'єкта дослідження. Тому необхідно визначити основні підходи до розуміння поняття мисливства як виду спеціального використання об'єктів тваринного світу, з'ясувати сутність та зміст мисливства, його ознаки, що дало б змогу усунути прогалини у правовому регулюванні мисливства та науковому його обґрунтуванні.

На думку А. П. Гетьмана і М. В. Шульги, мисливство – це добування диких звірів і птахів, які віднесені до об'єктів полювання і перебувають у стані природної волі чи напіввільних умовах у межах мисливських угідь⁴.

П. В. Тихий вважає, що, з юридичної точки зору, важливо звернути увагу саме на ті ознаки, які характеризують мисливство як окремий різновид добування диких тварин, щодо якого здійснюється правове регулювання і відповідно встановлено самостійний правовий режим. До даних ознак він відносить наступні: мета здійснення добування диких тварин, особливі суб'єкти та об'єкти цієї діяль-

ності⁵. А.А. Улігін визначає мисливство як вид спеціального використання тваринного світу, що виражається у промислового добуванні диких звірів і птахів⁶.

Аналізуючи особливості відшкодування шкоди, заподіяної порушенням законодавства про тваринний світ, В. Д. Басай одним із видів використання тваринного світу виділяє мисливство і розглядає його як добування диких звірів і птахів, що перебувають у стані природної волі в межах мисливських угідь з метою задоволення матеріальних, рекреаційних та інших потреб громадян і народного господарства⁷. Розглядаючи мисливство як господарство, І. В. Рижак наголошує на тому, що «мисливство – охорона і біотехнічні заходи, які ведуться відповідно до вимог охорони природи, у тому числі охорони лісів, полів і експлуатації вод». До основних завдань мисливства він відносить: підвищення ефективності мисливськогосподарського виробництва, забезпечення раціонального використання та відтворення мисливських ресурсів; виконання економічних, соціальних та екологічних функцій. При цьому економічні функції полягають у додатковій заготівлі сировини для легкої, харчової і фармацевтичної промисловості; соціально-культурні – у задоволенні духовних, морально-естетичних потреб населення; екологічні – в охороні навколишнього природного середовища та раціональному використанні, відтворенні об'єктів тваринного світу⁸.

Звісно, йдеться про гармонійне поєднання даних завдань, оскільки лише за умови їх комплексного виконання можна говорити про ефективне і раціональне використання об'єктів дикої фауни. Проте практичне (у сучасних умовах, незважаючи на необхідність зміни парадигми природокористування в Україні) мисливство залишається споживацько-інтенсивним, і на першому місці знаходяться економічні, а не екологічні інтереси суспільства.

У контексті соціально-економічних змін, що відбулися в Україні, ряд фахівців розглядає мисливство як різновид бізнесу. Дійсно, мисливство надає послуги загального користування, які задовольняють суспільні потреби мисливців і оплачуються ними, отже, воно оформляється у самостійний бізнес. Якщо під бізнесом розуміти діяльність, спрямовану на отримання доходів шляхом створення та реалізації певної продукції чи послуг, тоді мисливство – бізнес, основним джерелом доходів якого є кошти від реалізації на ринку права на полювання, відповідних послуг і продукції. Таким чином, запропоновані у науковій літературі визначення поняття мисливства акцентують увагу на окремих аспектах даного поняття: суб'єктах, об'єктах, меті.

У чинному екологічному законодавстві України питання щодо визначення мисливства вирішується неоднозначно. Відповідно до ст. 21 Закону України «Про тваринний світ» для розглядає мисливство як вид спеціального використання тваринного світу шляхом добування диких звірів і птахів, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь і які можуть бути об'єктами полювання. Отже, термін «мисливство» стає родовим і охоплює терміни «добування» і «полювання»⁹. Натомість у Законі України «Про мисливське господарство та полювання»¹⁰ поряд з терміном «мисливство» вживається термін «полювання». При цьому дані поняття вже не співвідносяться як рід і вид, а існують окремо, позначаючи різні за змістом поняття, і розглядаються відповідно як вид спеціального використання тваринного світу шляхом добування диких тварин (мисливство) і сукупність дій людини, спрямованих на таке добування (полювання).

З огляду на зазначені підходи до визначення поняття мисливства та на чинне екологічне законодавство України до ознак мисливства слід віднести:

- по-перше, мисливство – це галузь народного господарства, в якій виробничим матеріалом служать об'єкти тваринного світу;
- по-друге, організаційно-господарською основою мисливства виступає мисливське господарство;
- по-третє, об'єктами мисливської діяльності є не тільки дикі тварини, а й продукти їх життєдіяльності (роги, шкіра, ікла тощо);
- по-четверте, основою мисливської діяльності виступає договір, в якому зроблено застереження стосовно всіх сторін і умов виробничої діяльності;
- по-п'яте, головний елемент мисливської діяльності – промислове добування об'єктів тваринного світу;
- по-шосте, основний засіб промислового добування – відлов (капкани, пастки і тенета);
- по-сьоме, основна мета мисливства – задоволення матеріальних, морально-естетичних та рекреаційних потреб громадян та народного господарства.

Таким чином, слід погодитися з позицією тих авторів, які визначають мисливство як вид спеціального користування мисливськими тваринами, що здійснюється для задоволення матеріальних, рекреаційних потреб громадян та народного господарства; полягає у намаганні добування та самому добуванні окремих видів ссавців та птахів, які законодавством віднесені до категорії мисливських (мають економічну цінність), а також перебувають у стані природної волі; реалізуються тільки в межах спеціально визначених територій (мисливські угіддя) та у чітко встановлений період часу (мисливський сезон); виконується лише регламентованими способами та за допомогою дозволених знарядь (мисливська вогнепальна та холодна метальна зброя); здійснюється виключно фізичними особами, спеціальна фауністична правосуб'єктність яких засвідчується відповідними документами (мисливський квиток, картка обліку добутої дичини та порушень правил полювання), а також мають право на добування диких тварин, що засвідчується спеціальним дозволом (ліцензія, відстрільна картка), який безпосередньо видається виключно користувачами мисливських угідь.

На нашу думку, дане визначення може бути розширене шляхом включення положення про те, що мисливством є, крім вищезазначеного, також перебування у мисливських угіддях з дозволеними чинним законодавством засобами та знаряддями, з добутою продукцією мисливства.

Водночас, незважаючи на повноту та вичерпний характер такого визначення, на нашу думку, воно має здебільшого наукове значення і не може бути застосоване в межах нормативних приписів законодавства у зв'язку з надмірно великим обсягом.

Крім того, вважаємо, що окремі ознаки, викладені у цій дефініції, підлягають уточненню та коригуванню. Зокрема, недоцільно деталізувати характер потреб особи, для задоволення яких вона займається мисливством, оскільки даний вид спеціального використання об'єктів тваринного світу, на нашу думку, може слугувати також і для задоволення естетичних, духовних потреб особи.

Підлягає конкретизації використане у даному визначенні поняття «намагання добування», що може призвести до неоднозначного застосування цього визначення правозастосовчими органами.

1. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – № 2. – Ст. 47. 2. Охотник: Все об охоте, охотниках и собаках. –

К., 2004. – № 13 (4). 3. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2006 р. Міністерства охорони навколишнього природного середовища // Офіційний сайт Міністерства охорони навколишнього природного середовища. – www.menr.gov.ua. 4. Екологічне право України: Підручник / А.П. Гетьман, М.В. Шульга, В.К. Попов та ін.; За ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шульги. – Х., 2005. – 384 с. – С. 275. 5. Тихий П.В. Еколого-правове регулювання спеціального використання дикої фауни: Дис. к.ю.н. – Х., 2000. – С. 89. 6. Ультин А.А. Охота и закон. – М., 1987. – С. 142. 7. Басай В.Д. Відшкодування шкоди, заподіяної екологічними правопорушеннями: Дис. к.ю.н. . – Львів, 1996. – С. 136. 8. Рижак І.В. Напрями оптимізації ведення мисливства в рівнинних лісах заходу України (на прикладі копитних): Автореф. дис. ... канд. сільськогосп. наук. – Львів, 1997. – С. 9–10. 9. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001 р. 10. Про мисливське господарство і полювання: Закон України від 22.02.2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 12. – Ст. 442.

Л. Д. НЕЧИПОРУК

ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА ОБ'ЄКТИ ТВАРИННОГО СВІТУ

Раскрываются особенности правового регулирования охраны и рационального использования объектов животного мира. Статья указывает на отдельные элементы правособственности, правоиспользования и правораспоряжения объектами животного мира. Обращается внимание на международно-правовое регулирование этих прав.

The features of maintenance of such legal category are certain in the article, as a right of ownership. An author accents attention on the right of ownership coming from bases of nature protection legislation of Ukraini. Using experience of Ukraine, and also experience of countries of the CIS, in investigational basic suggestions are formulated in relation to perfection of current legislation on questions the right of ownership on the objects of animal kingdom. An author analyses the separate patterns of ownership on the objects of animal kingdom, specifying on expedience of application each of them in Ukraine.

Власність – категорія економічна, через яку проявляється характер зв'язку суспільних систем, колективних груп, окремих індивідів з об'єктами матеріального світу та результатів матеріального виробництва, його предметами і речами. Ця категорія визначає порядок розподілення об'єктів матеріального світу, порядок їх присвоєння, визнання «своїми» для одних і «чужими» для інших суб'єктів суспільних відносин. Вона є визначальною у відносинах, оскільки через характер привласнення – матеріальну, економічну сторону проявляється їх соціальна сторона – взаємодія та взаємовідносини між суб'єктами. Саме з метою врегулювання останніх будь-які відносини закріплюються за допомогою норм права. І тоді власність у правовому розумінні набуває форми права власності. В юридичній науці термін «право власності» вживається в двох значеннях: об'єктивному і суб'єктивному¹.

Право власності в об'єктивному розумінні – це сукупність правових норм, які регулюють відносини власності в тій чи іншій правовій системі, закріплюють во-

© НЕЧИПОРУК Любов Дмитрівна – старший викладач Ужгородського національного університету